

Magnus Thorstensson, 08-677 28 06
magnus.thorstensson@energiforetagen.se

Svenska kraftnät
remissvarSUP@svk.se

Energiföretagen Sveriges remissvar på Svenska kraftnäts ”Systemutvecklingsplan 2018-2027 – REMISSUTGÅVA”

Energiföretagen Sverige samlar och ger röst åt omkring 400 företag som producerar, distribuerar, säljer och lagrar energi. Vårt mål är att utifrån kunskap, en helhetssyn på energisystemet och i samverkan med vår omgivning, utveckla energibranschen – till nytta för alla.

Sammanfattning

Energiföretagen menar att systemutvecklingsplanen utgör en bra överblick av ämnen nödvändiga att adressera i omställningen av elsystemet. Det hade dock varit önskvärt med något utöver en ren probleminventering.

Energiföretagen menar att det är principiellt felaktigt att en aktör på marknaden både beslutar om regelverket och om dess tolkning. Föreningen menar att föreskriftsrätten ska överflyttas till Ei.

Energiföretagen är bekymrade över hur arbetet med planen har bedrivits och processats. Tyvärr konstaterar föreningen dels att remisstiden är för kort för ett så pass viktigt dokument, dels att Svenska kraftnät inte har involverat marknadsaktörerna under arbetets gång.

Förutom att detta borde ske av rent principiella skäl, så innebär det rent praktiskt att Svenska kraftnät (SvK) bortser från viktig kunskap, erfarenhet och information. Slutsatserna kommer också därmed att ensidigt präglas av SvK:s perspektiv, vilket inte med nödvändighet alltid innebär det bästa för marknaden.

Generella kommentarer

Energiföretagen välkomnar möjligheten att kommentera på SvK:s systemutvecklingsplan över det svenska kraftsystemets utveckling och ser fram mot fortsatt framtida dialog i ämnet.

Omställningen mot ett förnyelsebart och mer distribuerat elsystem medför stora utmaningar för alla aktörer på marknaden. Elmarknaden i sig utgör ett dynamiskt system i ständig utveckling. Den nödvändiga infrastrukturen i form av stamnätet behöver också utvecklas. Inte bara som en följd av omställningen utan även genom behovet av ny överföringskapacitet, samtidigt som stora delar av transmissionsnätet måste förnyas av åldersskäl. Därför är det positivt att SvK tagit steget från nätutvecklingsplan till systemutvecklingsplan för att belysa helheten och inte bara de enskilda beståndsdelarna.

Energiföretagen menar att systemutvecklingsplanen utgör en god sammanställning av ämnen nödvändiga att adressera i omställningen av elsystemet. Det hade dock varit önskvärt med något utöver en ren probleminventering, då det på sitt sätt blir en svensk variant av den s.k. Challenges-rapporten som presenterades av de nordiska systemoperatörerna förra året.

Planen anger att utredningar pågår eller skall startas, att samarbeten skall utökas samt att åtgärder skall vidtas för att mätning och övervakning av systemkritiska parametrar skall intensifieras. Däremot innehåller planen mycket få konkreta tekniska åtgärder för att hantera de framtida utmaningarna. Det kan dessutom mycket väl vara så att sådana åtgärder kräver forskning och utveckling vilket normalt tar förhållandevis lång tid, en tid som kanske snart inte finns tillgänglig.

Energiföretagen är bekymrade över hur arbetet med planen har bedrivits och processats. Tyvärr konstaterar föreningen dels att marknadsaktörerna inte har involverats under arbetets gång, dels att remisstiden är för kort för ett så pass viktigt dokument. När det gäller det senare måste högre krav kunna ställas på projektplaneringen än att marknadsaktörernas synpunkter bara kläms in under en kort period mellan avslut och ett beslutande styrelsemöte. Detta hade kanske varit av mindre betydelse om marknadsaktörerna involverats tidigare i processen.

Förutom att involveringen av marknadsaktörer borde ske av rent principiella skäl, så innebär det rent praktiskt att SvK bortser från viktig kunskap, erfarenhet och information. Slutsatserna kommer också därmed att ensidigt präglas av SvK:s perspektiv, vilket inte med nödvändighet alltid innebär det bästa för marknaden. Detta återspeglas exempelvis i texten där resonemanget förs utifrån att samhället (producenter och konsumenterna) finns till för elsystemets funktion snarare än att elsystemet finns till för samhället och möjliggör dess utveckling. Detta blir speciellt tydligt där SvK menar det vara problematiskt med en framtida högre elförbrukning och bortser från de positiva effekter som ligger bakom en sådan utveckling. På samma sätt beskrivs det som positivt när en ökad tjänstesektor ersätter ökad produktion inom industrin. Det kan inte vara SvK:s roll att avgöra vad som är "bra" respektive "dålig" tillväxt.

Tyvärr är inte processen med systemutvecklingsplanen en engångshändelse utan marknadsaktörerna uppfattar detta som det normala tillvägagångssättet i SvK:s arbete. Men ingen regel utan undantag, föreningen kan lyfta fram den dialog och process som föregick arbetet med Perspektivplan 2025 och vill uppmana SvK att ha detta som förebild i den framtida dialogen med marknadsaktörerna.

Energiföretagen menar att SvK:s aktörsråd också skulle kunna utnyttjas bättre för en aktiv dialog, men vill samtidigt påpeka att detta i så fall utgör ett komplement och kan inte likställas med en fullvärdig intressentdialog.

Föreningen menar också att anslaget är alltför nationellt, det svenska elsystemet kan inte betraktas utan hänsyn till de nordiska grannländerna utan siktet måste vara inställt på nordisk nät- respektive systemutveckling.

Roller och ansvar i kraftsystemet

Energiföretagens syn är att den fria prisbildningen måste vara utgångspunkten för elmarknaden. Priset signalerar knapphet och vid brist ska en mycket tydlig signal ges om att ytterligare anpassningsåtgärder är nödvändiga. Föreningen menar att detta inte står i konflikt till behovet av en formulerad målsättning för vad som kan anses vara en acceptabel nivå på kraftsystemets leveranssäkerhet och instämmer således i vikten och behovet av att regeringen eller av den utpekade myndighet fastställer vad som är en acceptabel nivå på leveranssäkerheten. I sammanhanget vill föreningen hänvisa till departementspromemorian Ds 2017:44 rörande förslag till en ny elmarknadslag, närmare bestämt författningskommentaren till 10 kap. 8 § Driftsäkerhet. Enligt denna tolkning ska den systemansvariga myndigheten enligt Ellagen (1997:857) 8 kap. 1 a § fastställa mål för driftsäkerhet under förutsebara förhållanden på stamnätet som sedan ska underställas regeringen för godkännande.

I sammanhanget saknar föreningen ett resonemang kring systemtjänster. Rimligheten i att aktörer på en konkurrensutsatt marknad åläggs att tillhandahålla vissa tjänster utan marknadsmässig ersättning bör diskuteras.

Energiföretagen delar SvK:s syn om vikten av ett regionalt perspektiv. Energiföretagen har stora förväntningar på de nordiska systemoperatörernas långa tradition av väl fungerade samarbete och vill i ljuset av den senaste tidens uppvisade samarbetssvårigheter betona att en gemensam nordisk röst i EU är i allas intresse.

Energiföretagen ser utvecklingen med Regional Coordination Centers för stamnätsföretagen som ett delmål i vägen mot ett återvitaliserat TSO-samarbete i Norden. Målet bör vara en enad röst i Europa och en stark region. Vi tycker att det finns förtjänster i att steg för steg arbeta mot visionen om en nordisk oberoende systemoperatör (en s k ISO).

Utmaningarna som följer det nya energilandskapet med ökad andel förnybar och icke planerar elproduktion är kända. Att detta skulle öka utmaningen att driva ett region- eller lokalnät är heller inget nytt. SvK lyfter fram att regionnätägrollen behöver ses över och utvecklas och föreslår införandet av delsystemoperatörer

(DSO) som en lösning för ett framtida driftsäkert elsystem. I rapporten saknas dock en närmare beskrivning av rollens ansvar och befogenheter, och dess samverkan med TSO och lokala nätägare. Att ikläda sig rollen delsystemansvarig innebär sannolikt många nya arbetsuppgifter, tillika kostnader, för ett lokal- eller regionnätsföretag varför SvK aktivt måste verka för att rollfördelningen på elmarknaden förtydligas och att kraven på lokal- och regionnätägarna blir tydliga.

Vad gäller effektreserven är vår utgångspunkt att effektreserven inte ska störa prisbildningen och signalerna om att ytterligare kapacitet behövs. Således välkomnar vi den genomförda regelförändringen att produktionsanläggningar i effektreserven numer aktiveras till marknadens maxpris. I tillägg vill vi även påpeka att i de fall effektreserven används för att avhjälpa nätbegränsningar, bör tillvägagångssättet säkerställa att den inte tränger undan kommersiella bud på den gemensamma nordiska reglerkraftmarknaden, lokaliserade så att de kan nyttjas för detta ändamål. I sammanhanget vore det även önskvärt med ett tydliggörande vid vilka omständigheter som störningsreserven kan aktiveras.

Energiföretagen uppmuntrar även till en fortsatt nordisk harmonisering av den strategiska reserven. En nordisk lösning är att föredra eftersom det ger lika villkor för aktörer i Norden och ökar den samhällsekonomiska effektiviteten genom att gränsöverskridande åtgärder möjliggörs upp till transmissionsnätets kapacitet.

När SvK bildades tilldelades de två roller, dels som affärsdrivande verk, dels som myndighet med föreskriftsrätt och det är vår syn att det tjänade ett gott syfte för tiden som följde efter avregleringen. Energiföretagen är dock övertygade om att den nuvarande ansvarsfördelningen har spelat ut sin roll och att den i likhet med omvärlden bör ersättas med en struktur bestående av ett stamnätsföretag under en oberoende myndighets tillsyn. Det är också i överensstämmelse med intentionen i EU:s gemensamma lagstiftning för elmarknaden.

Föreningen menar också att det är principiellt felaktigt att en aktör på marknaden både beslutar om regelverket och om dess tolkning. SvK är en av marknadens parter och ska som sådan argumentera för sina synpunkter i dialog med övriga marknadsaktörer. Samtliga aktörers skyldigheter och rättigheter ska därefter bedömas och avgöras av en från parterna oberoende instans. Det är vår syn att denna instans bör vara Energimarknadsinspektionen. Energiföretagen stödjer således Ei:s förslag att flytta över föreskriftsrätten för nätanslutningar till Ei, och önskar tillägga att föreskriftsrätten för ett tydligt regelverk bör flyttas över i sin helhet, det vill säga inte begränsad till det som faller under EU:s nätverkskoder och riktlinjer.

Ramverk och förutsättningar

I avsnitt 3.1.3 förs ett resonemang om energiöverenskommelsens innehåll ur ett kraftsystemsrelevant perspektiv, dock saknas andra viktiga delar i överenskommelsen i denna summering såsom målet om leveranssäkerhet i jämförelse med dagens samt behovet av översyn av elmarknaden.

Energiföretagen ser mycket positivt på Energimarknadsinspektionens uppdrag att fastställa riktlinjer för samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar av stamnätsinvesteringar. Vi vill även ta tillfället i akt att påtala att en objektiv samhällsekonomisk bedömning enligt de europeiska riktlinjerna även behöver kunna göras för att värdera alternativ och ansvarsförhållanden som rör kraftsystemets stabilitet (kapitel 5).

Diskussionen i avsnitt 3.4.1 är otydlig. Stycket inleder med att ange att det är nordisk nytta som avgör om SvK ska investera i stamnätet eller ej. Lite längre ner skrivs att SvK bedömer investeringar mot svensk nytta. Det vore värdefullt att utveckla dokumentet genom att slå fast på vilka grunder investeringarna görs. Vidare skulle diskussionen vinna på att skilja på investeringens nordiska nettonytta (nordiska nyttan minus investeringskostnaden) och kostnadsfördelningen mellan de nordiska länderna. Det senare är tyvärr ett reellt problem då t.ex. den norska stamnätsoperatören tidigare utgått mer från sin egen än den samlade nordiska nyttan.

Kraftsystemet år 2040

Referensscenariot ställer flera relevanta frågor och illustrerar hur omställningen ställer systemet och dess aktörer inför nya utmaningar. Det utgör som sådant ett bra underlag för att identifiera centrala frågeställningar och lösningar som förtjänar fortsatt uppmärksamhet och diskussion.

I det system som nu växer fram kommer tillgänglig effekt i allt högre grad överskrida tillgänglig överföringskapacitet. Frågan om hur regelverket ska avgöra vem som har företräde till nätkapacitet när önskan att producera och konsumera överstiger den tillgängliga kapaciteten för en given del av nätet, kommer enligt vår bedömning att behöva diskuteras och analyseras närmare.

Som nämnts tidigare vänder sig Energiföretagen mot resonemanget att en kraftigt ökad elanvändning skulle vara problematisk för elförsörjningen. Rapporten borde istället innehålla en rad förslag till hur ett sådant scenario kan möjliggöras. Att samhället växer och att vi minskar våra CO₂-utsläpp måste ses som en positiv möjlighet, inte som ett problem. Kraftsystemet kan självklart hantera detta, om behoven analyseras och rätt förutsättningar ges.

Det är bra att planen belyser elektrifiering av transportsektorn som en tydlig parameter för framtida förändring av förbrukningen. Frågan är dock inte endast kopplad till energiförbrukning utan också i hög grad till nätets stabilitet och effektbehov. Fordonsladdning har generellt två utmanande parametrar, dels behovet av mycket effekt under korta tider, dels att effektbehovet troligen kommer att koncentreras till specifika tider på dygnet. Båda dessa utgör utmaningar för kraftnätets kapacitet och stabilitet. Det vore önskvärt med en belysning av dessa effekter på kraftnätet under de kommande tio åren.

Vi delar uppfattningen att det är intressant att studera ett scenario helt utan kärnkraft år 2040, men menar att det hade varit pedagogiskt med en jämförelse där kärnkraften finns kvar, och kanske även med nyinvesteringar.

Vad gäller vattenkraften antas oförändrad installerad kapacitet i vattenkraften. Föreningen menar dock att det finns en uppenbar risk att vattenkraften och dess kapacitet kommer att begränsas av den nya vattenlagstiftningen. Vattendirektivets genomförande och dess konsekvenser för systemets flexibilitet bör kompletteras för att tydliggöra hur avgörande det är för flexibiliteten i systemet.

I scenariot har SvK räknat på 67 TWh vindkraft och vi efterlyser ytterligare information om denna produktionsutveckling, som t.ex. vilken installerad effekt ligger bakom denna produktion och vilken verkningsgrad som antas? Inte minst hade det varit intressant med ett resonemang om de ekonomiska förutsättningarna för de investeringar som måste komma till stånd.

Vi inser att planen inte är att likställa med ett heltäckande scenarioarbete, men med tanke på att den installerade effekten i vind- och solkraft sannolikt ligger i närheten av dagens antagna nivå på topplast, hade det varit av intresse med en illustration även över effekterna av våt-/torrår samt blåsiga/vindstilla år och vilka utmaningar som elsystemet ställs inför.

I avsnitt 4.2.1 beskrivs hur mängden svängmassa förväntas minska i det nordiska systemet fram till 2040. Vi saknar en analys av hur denna minskning kan förväntas försvåra frekvenshållningen och vilken mängd svängmassa som krävs för att hålla frekvensavvikelsen inom ett acceptabelt spann.

Avsnittet som pekar på risken för effektbrist och behovet av flexibilitet skulle enligt vår bedömning behöva utvecklas och utvidgas för att möjliggöra tydligare slutsatser. Slutsatsen att det finns risk för effektbrist under 400 timmar per år är dock uppseendeväckande.

I scenariot beräknas att det kommer behövas ett effekttillskott om 2600 MW för att undvika effektbrist. Denna slutsats skiljer sig markant från de tidigare analyser som gjorts av Sweco inom ramen för NEPP (6000 MW), Lennart Söder (5000 MW) respektive Staffan Qvist (11000 MW). Det hade varit intressant med ett resonemang om skillnaderna i SvK:s analys jämfört med dessa analyser.

Kraftsystemstabilitet

Energiföretagen vill betona vikten av att marknadens aktörer erhåller marknadsmässig ersättning för leverans av systemtjänster. Föreningens utgångspunkt är att generella krav på enskilda anläggningar och aktörer så långt som möjligt ska omsättas i marknadsrelaterade incitament. Detta skapar likvärdiga förutsättningar för olika tekniker samt stödjer en kostnadseffektiv utveckling av kapaciteten. En vattenkraftsstation beläggs exempelvis i regel med anslutningskrav som inte har någon generell tillämpning på samtliga tekniker. Enligt vår syn är en ordning där man eftersträvar att betala för motsvarande tjänst en bättre ordning.

För att undvika att dylika lösningar faller på en alltför kostsam administration är Energiföretagen öppna för att diskutera pragmatiska lösningar, det centrala är att

incitamenten att erbjuda den efterfrågade förmågan tydliggörs i god tid före befintliga anläggningar går in i förnyelseprocesser.

I övrigt under denna rubrik hänvisar föreningen till remissvaren från Vattenfall respektive Uniper.

Balansering

Energiföretagen förespråkar att den s.k. *polluter pays* principen tillämpas så långt som möjligt och att dessa betalningar omsätts i marknadsmässiga incitament till de aktörer som på olika sätt bidrar till att hålla systemet i balans.

Energiföretagen noterar att det ibland råder oklarhet kring specialregleringar där dessa inte kommuniceras vid själva avropstillfället och att de nordiska TSO:erna saknar ett harmoniserat synsätt. Det bör även säkerställas att TSO:erna avropar mFRR i tur och ordning efter reglerstegen och det bör motiveras varför vissa bud ibland hoppas över. Föreningen efterlyser därför en ökad transparens i anskaffandet av systemtjänster och specialregleringar.

Då processen med att ta fram ett nytt balanseringskoncept inte varit transparent har föreningen i nuläget inte tillräckliga insikter i konsekvenserna av det nya konceptet och kan därför inte kommentera detta närmare. Spontant verkar förslaget dock gå från att fokusera på en helhet till att ställa högre krav på systemets enskilda delar. Detta kan säkert ha sina fördelar, men kan samtidigt tyckas motverka en inriktning att utnyttja gemensamma resurser för reserver och flexibilitet.

Energiföretagen menar att frågan om reservering av överföringskapacitet inte är enkel. Rent teoretiskt vore det önskvärt med en objektiv och marknadsmässig värdering av överföringskapacitet i olika tidsperspektiv, men i nuläget finns inte någon sådan. Av den anledningen kan det sägas vara motiverat att kapacitet nomineras till marknaden i tidssekvens.

Föreningen noterar att SvK hänvisar till den förväntade prisskillnaden på spotmarknaden för att reservera överföringskapacitet och undrar hur var information om denna prisskillnad inhämtas?

I sammanhanget vill föreningen också påtala att det inte finns någon principiell skillnad mellan att TSO:er nominerar kapacitet till spotmarknaden, reserverar kapacitet för balansmarknaden eller att garantera kapacitet i forwardmarknaden enligt Kommissionsriktlinjen om förhandstilldelning kapacitet (FCA).

Energiföretagen delar uppfattningen att ökad aktivitet i efterfrågan är ett viktigt verktyg för att hantera balanseringen av kraftsystemet. Aggregeringen av "mindre" elanvändare kan också komma att utgöra ett viktigt verktyg, men det är dock viktigt att säkerställa att den som säljer "tjänsten" aggregering också kan hållas fullt balansansvarig för produkten, annars är risken stor att den genomförda förändringen orsakar en generell kostnadsökning för systemet i stort. Föreningen uppmanar därför SvK att aktivt verka för att den nya EU-lagstiftningen tydligt

föreskriver att även så kallade oberoende aggregatorer som verkar på elmarknaden gör så under strikt balansansvar.

En förutsättning för att aktörerna ska kunna vara aktiva är att de har tillgång till rätt information vid rätt tidpunkt. På marknaden är priset den viktigaste informationsbärare och det är därför av central betydelse för en aktiv efterfrågan att aktörerna i realtid har tillgång till priser, volymer och riktning från balansmarknaden. Det är värt att notera att SvK är den enda aktören som pläderar mot detta, motiverat av att detta kan leda till för snabba förändringar i aktörernas beteende. Det bör noteras att Fingrid delvis redan publicerar realtidspriser utan större incidenter. I sammanhanget ska också påpekas att den fördröjda publiceringen av information innebär att aktörer vars bud aktiverats på balansmarknaden har mer information än övriga aktörer, vilket dels är diskriminerande, dels att de aktiverade aktörerna kan befinna sig i en insiderposition.

SvK hänvisar till att information om systembalansen enligt GL EB ska publiceras senast 30 minuter efter realtid. Men i och med implementeringen av en avräkningsperiod på 15 minuter innebär detta att informationen fortfarande kommer att vara tillgänglig först två perioder efter driftperioden.

Energiföretagen beklagar att marknadsaktörerna inte varit involverade i projektet Full Cost Balancing, men ser en positiv utveckling i att marginalprissättning ska tillämpas för reserver. Det är dock oklart vad som avses med att knapphet av balanseringsresurser ska återspeglas i obalanspriset på ett tydligare vis än i dag.

Energiföretagen vill åter trycka på att marknadsaktörerna vill vara en konstruktiv motpart i arbetet med att säkerställa en framgångsrik balanshållning i framtiden, vilket inte minst illustreras i remissvaren från Vattenfall och Uniper.

Dagen före- och intradagmarknaderna

Energiföretagen delar uppfattningen att intradagmarknaden får en viktigare roll i takt med att andelen icke-planerbar elproduktion ökar. Föreningen menar därför att en flödesbaserad kapacitetsberäkningsmetod (flowbased) har ett större värde i intradagmarknaden och ifrågasätter därför också förslaget att påbörja införandet av flowbased i dagen före-marknaden. Vi är därför tveksamma till att nyttan av införandet av flowbased motiverar ett forcerat genomförande innan en fungerande lösning för intradagmarknaden finns med i förslaget.

Teoretiskt ter sig flowbased som en god metod att optimera utnyttjandet av den tillgängliga överföringskapaciteten, men som alla teoretiska modeller förutsätter dess fulla fördelar korrekta förutsättningar, inte minst i form av den underliggande budområdesindelningen, vilka inte föreligger.

I rapporten anges att det finns indikationer på samhällsekonomiska vinster vid en övergång till flowbased, vilket dock inte helt rymmer med uttalandet vid aktörsmötet i Köpenhamn i oktober där det snarare uppgavs att eventuella vinster skulle framkomma vid de parallella körningar som planeras i framtiden. Den angivna vinsten bortser för övrigt från effekterna på t.ex. den finansiella

marknaden, och de mer komplicerade investeringsbeslut som nätanvändarna kan få i och med en mer komplicerad prisbildning, och eventuella problem på intradagmarknaden som metoden för med sig. Energiföretagen har också i sina remissvar påtalat att de indikerade vinsterna är små, att de baserar sig på beräkningar grundade på fel nätmodell samt att de har påverkan på den samlade prisbildningens och handelns robusthet.

Energiföretagen menar att flowbased med reducerad transparens kan utgöra ett sätt för stamnätsoperatörerna att institutionalisera en flytt av interna flaskhalsar till gräns. Metoden har också lett till att handeln mellan länder inom det nordvästeuropeiska området CWE kraftigt minskat. Det är således av betydelse att en förändrad kapacitetsberäkningsmetod i Norden inte får som konsekvens att handelsutbytet mellan budområden minskar. Ett viktigt mått på metodens nytta är således att det fysiska utbytet mellan budområden i handeln på dagen-föremarknaden ökar.

Förändringen av kapacitetsberäkningsmetod leder också till frågan för vem marknaden är till för? För elmarknadens aktörer innebär flowbased minskad transparens och lägre förutsägbarhet i prisbildningen, vilket gör det dyrare att hantera prisriskerna, vilket i sin tur får konsekvenser för slutkunderna. Energiföretagen menar därför att beslutet om en implementering av flowbased bör föregås av minst 24 månaders parallellkörningar för att åskådliggöra metodens konsekvenser jämfört med dagens modell.

Energiföretagen är positiva till att efterfrågasidan medverkar såväl i prisbildningen som i den fysiska balanshållningen. Samtidigt kan det från ett filosofiskt perspektiv ifrågasättas om effektneddragning ska medverka i effektreserven. En förutsättning för att en sådan resurs ska avropas är att den är aktiv, oberoende av marknadspriset, vilket egentligen innebär att budet i sig medverkar till effektknapphet.

Nätutveckling

I kapitlet återfinns utförliga beskrivningar av tekniska åtgärder för att långsiktigt säkerställa en sund nätutveckling, vilket är positivt. Kapitlet återkopplar även till den föregående nätutvecklingsplanen vilket borgar för kontinuitet i arbetet. Dock saknas en koppling till kapitlet om kraftsystemstabilitet då kabelförbindelser för kraftöverföring har en klar påverkan på nätets stabilitetsegenskaper, både positivt och negativt.

Som SvK konstaterar i sin rapport finns stora behov av förnyelse och förstärkningar i näten, både region- och stamnät. Arbetena kommer att påverka flödena i respektive nät, vilket kommer att påverka såväl marknaden som driftsäkerheten. Transparent planering av avbrottsplanering i stamnätet är central för att marknaden ska kunna medverka till en samhällsekonomiskt optimerad hantering av produktionsresurserna. Arbetena behöver därför planeras och koordineras gemensamt med berörda nätbolag och elproducenter.

Vår bedömning är att denna nödvändiga och löpande samordning med aktörerna skulle underlättas av att SvK att så snart som möjligt påbörjar arbetet för att fastställa vilka stamnätssträckor som ska byggas i vilken ordning.

Med utgångspunkt i den förväntade investeringsvolymen, både i region- och stamnät efterlyser Energiföretagen fortsatt en utveckling av långsiktiga planer och tidig dialog kring hur denna mycket omfattande ombyggnad ska genomföras.

Energiföretagen ställer sig positiva till de utredningar och utvecklingsprojekt som SvK föreslår och förutsätter en extensiv dialog med aktörerna.

Energiföretagen känner igen beskrivningen kring den kommunala och regionala konkurrenssituation som råder där områden som krävs för att förstärka en regions elförsörjning krockar med andra lokala behov, och där då kommunen själv eller en grannkommun motsäger sig etableringen av en kraftledning. Det är därför oerhört viktigt, både på kort och lång sikt, att planering på kommunal och regional nivå tar hänsyn för kapacitetssituationen på överföringsnäten och försöker skapa lösningar i planeringen även för elförsörjningen.

Försörjningen av de växande storstadsområdena är bekymmersam för stam- och regionnätägarna, där tiden för att etablera nya ledningar i dag är mycket lång. Utöver att bygga nya ledningar genomför SvK andra åtgärder som framgår av rapporten. Det framgår inte av rapporten i vilken utsträckning översyn av dimensioneringskriterierna genomförs genom att utnyttja exempelvis DLR – ”dynamic line rating”.

Energiföretagen konstaterar att SvK kommer att höja effektavgiften kraftigt de kommande åren, och att dessa ökade kostnader slår igenom mot underliggande nätbolags tariffer och prissättning. För att ge underliggande nätbolag en möjlighet att hantera SvKs prishöjningar bör beslut och information kring stamnätsavgiften tidigareläggas under året.

Förstärkningen av SE2-SE3 är nödvändig för att minimera risken för inlåsning av kraft i norra Sverige, dock saknas analys och diskussion kring storleksordningen på förstärkningen.

Finansiell utveckling

Den kraftiga ökningen av investeringsvolymen aktualiserar frågor kring stamnätets finansiering. För ett samhällsekonomisk genomförande av detta arbetet som kommer pågå parallellt med energiomställningen i stort, är en europeisk harmonisering stamnätets tariffstruktur central förutsättning. Stamnätstariffens sammansättning, tillsammans med marknadspriserna måste ge riktiga styrsignaler för effektivt nätutnyttjande – de svenska elområdena ger tillsammans med stamnätets energiavgift (elektriska förluster) enligt vår syn en bra grund för ett effektivt nyttjande av stamnätets kapacitet.

Utöver detta, bör stamnätets befintliga anläggningar finansieras med avgifter som minimerar snedvridande effekter på systemets sammansättning. Fokus bör därför läggas på att harmonisera strukturen på stamnätsavgifterna, i synnerhet för de fall

där nätanvändaren kan förmodas vara utsatt för direkt konkurrens på den interna europeiska marknaden. I en europeisk kontext betalar svenska producenter en relativt hög avgift för abonnerad effekt på inmatning till stamnätet; i många länder på den marknad som svenska producenter konkurrerar på är motsvarande avgift "noll".

Dagens avgift på abonnerad effekt innebär även att den flexibilitet som efterfrågas och lyfts fram som en nyckelresurs i Europas omställning, exempelvis installerad maxeffekt i en vattenkraftsstation, motverkas. I värsta fall kan effektagiften medverka till degradering av installerad effekt då incitamentet för att bibehålla effekt i värsta fall uteblir.

Den harmoniserade strukturen bör ta som utgångspunkt att skapa incitament för att bibehålla och utveckla flexibiliteten i systemets försörjningssystem.

Energiföretagen stödjer SvKs bedömning om att investeringstakten i stamnätet behöver vara hög. För att öka transparensen kring stamnätets finansiering vill Energiföretagen uppmana SvK att, tillsammans med övriga nordiska systemoperatörer, komplettera liggande nätutvecklingsplaner med fördelningsnycklar över hur kostnaden av nyinvesteringar fördelas mellan olika kundgrupper inom samt mellan länder.

Pernilla Winnhed

VD, Energiföretagen Sverige